

• In archieftijdschriften gelezen

In deze aflevering presenteren we de inhoud van het Nederlandse Archievenblad, van twee Spaanse archieftijdschriften en van de nieuwsbrief van de Vrienden van het Gentse Stadsarchief.

Gustaaf Janssens. Afdelingshoofd Archief van het Koninklijk Paleis. Docent Archivistiek KU Leuven en ManaMa Archivistiek (VUB - KULeuven - UGent - Universiteit Antwerpen) cap@kppr.be; gustaaaf.janssens@arts.kuleuven.be

Archieftijdschriften

ANAQUEL. Boletín de libros, archivo y bibliotecas de Castilla-La Mancha, nrs 33, 33, 34, 35 (2006)

Uitg.: Consejería de Cultura de Castilla - La Mancha. Dirección general el Libro, Archivos y Bibliotecas. C/ Trinidad 8. E-45002 Toledo (Spanje). Red.: Dolores Membrillo Marco en Beatriz Fernández Arias. ISSN 1885-0855
Geraadpleegd in de bibliotheek van het CIDA (Madrid)

Dit tijdschrift, een uitgave van de Autonome Gemeenschap Castilla y León, schenkt – in korte bijdragen – vooral aandacht aan lokaal archief. Dit belet echter niet dat een aantal artikelen ook voor een niet-Castiliaanse archivaris van belang kunnen zijn.

Bewaring en preservatie behoren al heel lang tot de belangrijkste taken van een archiefdienst. Dat men zich daar in een klein stadje van Castilië aan het einde van de 17de eeuw al goed van bewust was, bewijst een instructie uit 1699 voor het goed bewaren van het archief van Ajofrín, op enkele kilometers ten zuiden van Toledo (Rocío González Sánchez, *Objetivo: custodia y conservación*, nr. 33; p. 39-40).

Archief is er niet alleen voor historici of genealogen, het kan ook in het onderwijs een plaats krijgen. In de nota *Historia para los escolares. Programa pedagógico del Archivo municipal* (nr. 33; p. 17) toont Amparo Donderis Guastavino, stadsarchivaris van Sigüenza, hoe leerlingen tussen 8 en 17 jaar in Burgos met archief in contact gebracht worden. Een mooi voorbeeld van interactie tussen onderwijs en een archiefdienst.

Ook vandaag is in Spanje de verwerking van de burgeroorlog (1936-1939) en van het Franco-regime nog altijd actueel. Het thema ‘archief en mensenrechten’ duikt er nog geregeld op in de pers en in de archivalische publicaties. In *Archivo, derechos humanos y memoria histórica* (nr. 35; p. 31-31) gaat Genaro Luis García López in op enkele deontologische en archiefteknische vragen waarmee een archivaris wordt geconfronteerd bij het bewaren en raad-

pleegbaar maken van archief over schending van mensenrechten. Het artikel is ontstaan uit contact met verenigingen van slachtoffers van het franquisme, die ijveren om inzage te krijgen in repressiearchief dat in openbare archiefdiensten wordt bewaard.

Ten slotte wijzen we op de bijdrage van David Martínez Velisla, gemeentearchivaris van Horche (ten zuidwesten van Guadalajara), die in *Nuevos enfoques y retos del archivo municipal de Horche* (nr. 32; p. 40-41) aantoont hoe 40 lokale archiefdiensten sinds november 2005 samenwerken en een gezamenlijke website hebben: http://www.femp.es/index.php/femp/revistas_y_libros/peri_odicos/carta_local. (Gustaaf Janssens).

Archievenblad, 110 (2006)

Uitg.: Koninklijke Vereniging van Archivarissen in Nederland. Croquiusweg 31. NL-1019 AR Amsterdam (Nederland). Red.: Roelof Braad. ISSN 1385-4186

Aanwezig in de bibliotheek van het Algemeen Rijksarchief (Brussel), in de bibliotheek van het Universiteitsarchief (Tabularium) van de KULeuven, in de bibliotheek van de Archiefschool - Nederlands Instituut voor Archiefonderwijs en -onderzoek (Amsterdam) en in die van tal van stads- en rijksarchieven in Vlaanderen.

De 110de jaargang van het (Nederlands) *Archievenblad*, uitgegeven door de Koninklijke Vereniging van Archivarissen, probeert nog steeds met wisselend succes het midden te houden tussen een informeel huisorgaan en een vaktijdschrift. Dat leidt soms tot bevreemdende uitspraken van de redactie (‘De rotzooi laten we achter ons en we maken er iets moois van’). Auteurs worden opgeroepen een bijdrage in te zenden als ze ‘iets leuks of iets bijzonders’ te melden hebben. Een en ander heeft dan ook soms gevolgen voor de diepgang van de artikelen, maar het blad slaagt er op die manier wel in de onrust in het Nederlandse archiefwezen aan de oppervlakte te brengen.

Zo plaatst Ankie Overmars zeer kritische kanttekeningen bij de werking van de Regionale Historische Centra waarin sinds eind vorige eeuw verschillende Nederlandse openbare archiefinstellingen zijn opgegaan. Volgens Overmars bevinden de RHC's zich in een identiteitscrisis en is de archiefbezoeker de weg kwijt. Ze vindt het dan ook tijd voor nieuwe wettelijke kaders. Lichtend voorbeeld is hier Australië (*Het geheugen van de samenleving is toe aan revisie*, afl. 1; p. 18-19). In dezelfde aflevering vestigt Harry Strijker de aandacht op de onduidelijke toekomst van de Archiefschool in Amsterdam, tot in het recente verleden nochtans het paradepaard van het Nederlandse archief-

wezen (Een nieuwe toekomst voor de *Archiefschool*, afl. 1; p. 22-23). In een volgende aflevering wordt het probleem nog verder uitgediept (Adelheid Feryn, *Zonder opleiding geen beroep*, afl. 7; p. 14-15). Herindeling van gemeenten ('fusies') blijkt ook voor problemen te zorgen (Rian Beex, *Herindeling funest voor gemeentelijke archieven*, afl. 8; p. 14-15).

Toch brengt het *Archievenblad* ook droogweg verslag uit van de oprichting van nieuwe regionale historische centra. Merkwaardig is bijvoorbeeld de fusie van het Gemeentearchief Tilburg met het Nederlandse Textielmuseum tot een verzelfstandigd bedrijf (Judith van Loon & Luud de Brouwer, *Regionaal Archief Tilburg en Nederlands Textielmuseum: een bijzondere fusie*, afl. 4; p. 18-19). En ook over de bestaande archiefopleidingen wordt verslag uitgebracht (Fenna Brouwer & Marieke de Haan, *Archiefassistent, een opleiding op maat*, afl. 3; p. 14-15; Marieke de Haan, *Afstudeerprojecten Archivistiek 2005*, afl. 4; p. 12-13 en twee bijdragen van Eric Ketelaar (*Archiefwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam*, afl. 6; p. 16-17 en *Visitatie en accreditatie. Informatie- en archiefopleidingen aan de Universiteit van Amsterdam*, afl. 9; p. 6 en 18-21).

Uiteraard brengt het *Archievenblad* ook relevante informatie over activiteiten en aandachtspunten binnen het Nederlandse archiefwezen, zowel traditionele inventarissen als de selectieproblematiek, conserverings-, digitaliserings- en internetprojecten en nieuwe aandachtspunten. Bij dat laatste verwijzen we naar een zeer bevattelijk stuk van Erika Hokke over de VBAD-studiedag van 28 april 2006 over de Nederlandse vertaling van ISAAR (CPF) (afl. 5, juni 2006, p. 14-15).

Zonder volledigheid na te streven, vestigen we de aandacht op volgende bijdragen: Ramses van Bragt, *Het archief van de Rotterdamse Raad voor de Kinderuitzending geïnventariseerd* (afl. 1; p. 10-11); Andrea Kroon, *Het geheim van de vrijmetselarij ontsloten? Een nieuwe wegwijzer naar de vindplaatsen van maçonnieke archieven in Nederland* (afl. 6; p. 13-14). Volgende stevig gedocumenteerde bijdragen over selectie zijn zeker lezenswaard: Peter Diebels, *Gemeentelijke selectielijst vastgesteld* (afl. 3; p. 16-21), Yvonne Bos-Rops, *De persoonsdossiers van de medische adviseurs: selectie in de praktijk* (afl. 4; p. 15-17) en Kees Schnabbing, *Provinciale selectielijst vastgesteld* (afl. 7; p. 8). Uit de talrijke bijdragen over digitaliserings- en internetprojecten onthouden we: Kaj van Vliet, *Utrechtse inventarissen op het net* (afl. 3; p. 26-27); Beng Lai, e.a., *Het juiste digitale gereedschap bepalen met de checklist Toegankelijkheidsinstrumenten (CTI)* (afl. 5; p. 10-13); Anemarie Beunen & Tjeerd Schiphof, *Juridische Wegwijzer voor digitale beschikbaarstelling van archief- en museumcollecties in voorbereiding* (afl. 6; p. 32-33) en Marc Holtman, *De archiefbank van Amsterdam. Nieuw systeem voor raadpleging archiefstukken via het web* (afl. 10; p. 12-13). Over regelgeving en organisatie is er de verrassende bijdrage van Theo Vermeer, *NEN-ISO 15489. Een noodzakelijk kwaad?* (afl. 9; p. 34-35).

Benadering van nieuwe en traditionele publieksgroepen voor het archief komen aan bod in diverse bijdragen:

scholieren (afl. 4; p. 26-27 en afl. 10; p. 32-33), genealogen (afl. 5; p. 22-23), het wetenschappelijk onderzoek (afl. 6; p. 19-21), het brede publiek (afl. 5; p. 20-21). Eén themanummer, over 'vrouwen en archieven', belicht zowel vrouwelijke archivariessen als archieven van en over vrouwen (afl. 7, september 2006).

De vaste rubrieken en de personalia nemen in het *Archievenblad* een belangrijke plaats in. De toespraak van Eric Ketelaar, *Wat maakt een goed archivaris?* (afl. 10; p. 16-17), naar aanleiding van het afscheid van Rudi van Maanen, overstijgt het evenement waarvoor de toespraak werd geschreven. Bij de vaste rubrieken verdient 'De Zaak' een speciale vermelding. In zowat elke aflevering behandelt Yvonne Bos-Rops een deontologische kwestie. Haar goed doordachte stukken zetten steeds aan tot verdere discussie en reflectie.

En als uitsmijter: in het Historisch Centrum Overijssel moeten de medewerkers die met het publiek in contact komen een uniform dragen (Jeanine Otten & Simon Tjaarda, *Uniforme herkenbaarheid. Bedrijfskleding voor publiekdienst Historisch Centrum Overijssel*, afl. 10; p. 15). Ik prijs me gelukkig dat we in Vlaanderen van dergelijke toestand (voorlopig nog?) gespaard blijven. (Noël Geirnaert).

Archivo Secreto. Revista cultural de Toledo, nr. 1 (2002), nr. 2 (2004), nr. 3 (2006)

Uitg.: Archivo municipal de Toledo. Ayuntamiento de Toledo. Plaza del Ayuntamiento s/n. E-45071 Toledo (Spanje). Red.: Mariano García Ruipérez. ISSN 1695-4742

Geraadpleegd in de bibliotheek van het CIDA (Madrid).

Dit fraai uitgegeven tijdschrift is, zoals de ondertitel aangeeft, geen 'archieftijdschrift'. Het brengt echter in elke aflevering wel een aantal archivalistische bijdragen in de rubriek 'Patrimonio documental'.

In Spanje gaat de organisatie van het gemeentelijk onderwijs terug tot in de 18de eeuw. In *Los ayuntamientos españoles y la educación: competencias y producción documental* (1 (2000); p. 63-109) geeft Mariano García Ruipérez een uitstekend overzicht van de wetgeving en de bronnen over het Spaans gemeentelijk onderwijs (met bibliografie, p. 106-109).

Wie aan Spanje denkt, denkt – terecht of onterecht – aan de inquisitie die er meer dan 350 jaar het openbare leven heeft beheerst. Om archief van inquisitierechtbanken goed te begrijpen is een goede kennis van de werking van de archiefvormer onontbeerlijk. Een nuttige bijdrage hiertoe levert Juan Carlos Galende Díaz (*Diplomática inquisitorial: documentación y procesal*, 1 (2000); p. 47-61).

Spanje is naast 'het land van de inquisitie' ook 'het land van de broederschappen'. De meest bekende zijn diegene die tijdens de Goede Week de grote processies organiseren. Met *El fondo de la Santa Hermandad vieja de Toledo en el Archivo de la Diputación Provincial* (1 (2000); p. 7-45) brengt Maria Jesús Cruz Arias een goede inleidende studie. Aflevering 2 (2004) is zo goed als volledig gewijd aan

'broederschapsarchief in Toledo'. Alfredo Rodríguez González brengt in *Información sobre confradías toledanas en el archivo diocesano de Toledo* (p. 329-342) een overzicht van de 395 broederschapsarchieven die in het archief van het aartsbisdom Toledo zijn bewaard. Een ander overzicht is van Mario Arellano García (*Archivos parroquiales: confradías toledanas*, 2 (2004); p. 347-357). Hij gaat na welk broederschapsarchief berust bij 29 Toledaanse parochies en 4 kloosters. Daarna bespreekt Maria Jesús Cruz Arias de gevolgen van de Spaanse desamorisatiewetgeving van 1849 voor het archief van broederschappen en gaat zij na welke archieven in het archief van het Toledaanse provinciebestuur terecht zijn gekomen (*Documentación procedente de confradías y hermandades en el Archivo de la Diputación de Toledo*, 2 (2004); p. 361-369). Naast het archief van het provinciebestuur is er in Toledo ook nog het Archivo Histórico Provincial, een staatsdienst die te vergelijken is met een Belgisch Rijksarchief in de Provincie, en die door de Spaanse staatshervorming overgedragen is aan de Autonome Gemeenschap. Informatie over broederschappen vindt men er in het fonds 'Protocolos notariales' (Notariaat) en in de 'Sección Hacienda' (Financiën) met o.a. het kadaster (Rita García Lozana, *Fuentes para el estudio de la confradías en el Archivo Histórico Provincial Toledo* (2 (2004); p. 373-375). Mariano García Ruipérez vestigt de aandacht op de broederschapsarchieven in zijn stadsarchief (*Apuntes para un guía de fondos de confradías en el archivo Municipal de Toledo*, nr. 2 (2005); p. 379-382) en met Rosario García Aser schenkt hij ook aandacht aan een zeer klein, maar voor de geschiedenis van Toledaanse zilversmeedkunst erg belangrijk archief (*El archivo de la confradía de San Eloy del arte de la platería de Toledo* (2 (2004); p. 385-389).

Verder is er in aflevering 2 nog het artikel van Maria Jesús Cruz Arias over het archief van de provinciale intendencia (*Fondo de la intendencia de la provincia conservada en el Archivo de la Diputación de Toledo* (2 (2004), p. 7-35). Het gaat om het archief van de intendant, een functie die in Spanje naar Frans voorbeeld in 1711 door Jan van Brouchoven, graaf van Bergeyck, was geconcipeerd en in 1718 door koning Filips V is ingesteld. In 1749 kwam er een intendencia in elke provincie. De intendant was de plaatselijke vertegenwoordiger van de minister van Financiën en behandelde alles wat te maken had met het verkrijgen van toelating om (grote) werken uit te voeren. Ook had hij de controle over verkoop en verdeling van goederen, over de uitvoering van de openbare werken en over de lokale financiën. In een andere bijdrage (Rita García Loana, *El intendente de la Provincia de Toledo a través de los documentis existentes en el Archivo Histórico Provincial de Toledo*, p. 37-41) gaat de aandacht naar de intendant als voorganger van de in 1881 aangestelde 'Delegados de Hacienda', de hoogste economische autoriteit die in elke provincie de minister van Financiën vertegenwoordigde. Ook vóór de 18de eeuw moest men bouwtoelatingen aanvragen. Hoe dat in Toledo gebeurde, kan men lezen in *Licencias de Obras y Sevidumbres urbanas en Castilla* (Toledo. 1450-1600 (p. 53-92) van Pedro Andrés Porras

Arboledas. Het is een historische studie, maar de archivistisch geïnteresseerde lezer krijgt een goed beeld van het Toledaans bronnenmateriaal over bouwen, verbouwen en slopen in die periode. (Gustaaf Janssens).

Nieuwsbrief

@rchieflink, 6 (2006)

Uitg.: 't GOF. Gent On Files vzw. p.a. De Zwarte Doos Stadsarchief Gent. Dule-Griellaaan 12. B-9050 Gentbrugge. Red.: Valérie Meillander en Christine Duthoit.

De nieuwsbrief van de vrienden van het Gentse stadsarchief is in 2006 de 6de jaargang ingegaan en telt, zoals gewoonlijk, 4 afleveringen met een gevarieerde inhoud en met – uiteraard – enkele interessante korte bijdragen over Gentse archieven.

Eerst is er *Muziek in het archief. De schepenboeken van de Keure, een belangrijke bron voor een reconstructie van de gewijde muziek in het 15de-eeuwse Gent*, van Barbara Hagg (afl. 1; p. 4-5). De Amerikaanse onderzoekster vraagt aandacht voor de religieuze stichtingen die in de 15de eeuw voor kerkdiensten met religieuze muziek instonden. Daarna stelt stadsarchivaris Leen Charles het rapport voor dat de Gentse 'hallebardier' J. Puttemans tussen 12 oktober en 3 november 1791 opstelde en waarin hij per wijk de herbergen en de logementshuizen noteerde, met opgave van de eigenaar/bewoner, de logiesgasten, hun beroep en de duur van hun verblijf. Het gaat om 366 gasten in 276 herbergen en 87 logementshuizen (*Op kamers te Gent anno 1791*, afl. 2; p. 1-3). Adrien Buysse vraagt in *Lastenkohieren als geschiedkundige bron* (afl. 3; p. 4-5) aandacht voor de lastenkohieren, op het eerste gezicht saaie documenten, die echter voor stadshistorici en voor historici van taal en techniek boeiende informatie bevatten. Heel andere bronnen komen in *Openbare schuilplaatsen* (Georges Antheunis, afl. 3; p. 5-6) aan bod. Antheunis vestigt de aandacht op de bronnen met betrekking tot het materiële oorlogserfgoed die in de reeksen VI (Administratieve stukken in verband met de organisatie van de Dienst Openbare Schuilplaatsen, Luchtbescherming en Technische diensten) en VII (Dienst Ingenieurswerken en de Dienst Openbare Schuilplaatsen, bundels 2160-2168) berusten. Die documenten brengen heel wat aan het licht over de bouwtypologie van openbare schuilplaatsen in Gent tijdens de Tweede Wereldoorlog. Wie ten slotte meer over het 'verrassend moderne' oude Gentse erfgoed wil weten, vindt in *Gents erfgoed in een notendop* (Luc Devriese, afl. 2; p. 4-7) een interessante inleiding. (Gustaaf Janssens).

